

DE LA UNIUNI DE TRIBURI LA STATUL GETO-DAC

FLORENTINA PEDA

Unul din momentele de însemnătate deosebită din istoria îndelungată a geto-dacilor este cel al constituirii primului stat în vremea lui Burebista. Cercetarea complexă și tot mai atentă a acestei probleme a evidențiat faptul că organizarea statală la geto-daci este urmarea legică a acumulărilor cantitative pe toate coordonatele vieții materiale și spirituale și expresia transformărilor petrecute în societatea geto-dacă de-a lungul întregii sale existențe. Astfel, organizarea statală din sec. I î.e.n. încheie un proces de cinci secole ale cărui începuturi coincid cu primele știri scrise despre geți.

În legătură cu perioada anterioară apariției statului se recunoaște existența unor formațiuni social-politice cu caracter unional tribal. Deși uniunile de triburi se organizau și se dezagregau cu destulă ușurință după nevoi politice și militare, totuși, perioada în care iau ființă prezintă o mare importanță. Unirea, chiar vremelnică, dintre triburile înrudite, contribuie la strângerea legăturilor economice și militare dintre ele, la formarea unei conștiințe a înrudirii etnice și lingvistice creînd așadar unele premise ale formării unui popor și pe plan politic, a unui stat viitor.

Precizarea teoretică a lui Marx că triburile organizate pe baza înrudirii sînt mai vechi decît cele constituite după principiul teritorial și că primele au fost înlocuite peste tot de cele din urmă¹ poate fi articulată și cu situația existentă în spațiul carpato-dunărean între sec. VI—I î.e.n., deoarece, descoperirile de orice natură ar fi se concentrează surprinzător în anumite zone. O asemenea comasare indică firește ființarea unor astfel de unități social-politice „teritoriale” care se vor contura din ce în ce mai mult pe măsură ce se înaintează în timp. Acestea se prezintă ca verigi principale în dinamica fenomenului larg care a avut drept rezultată finală înființarea unei formațiuni politice superioare cu caracter statal.

Procesul apariției și dezvoltării a atari organizări, ale cărui cauze adînci trebuie căutate în structura internă a societății, nu poate fi considerat propriu numai unui cadru geografic limitat. El se desfășoară atît în dreapta cît și în stînga Dunării, făcînd totodată dovada unei evoluții unitare viabile și sub acest aspect.

Una dintre cele mai vechi formațiuni politice cu caracter unional tribal, despre care s-au păstrat informații scrise, a aparținut geților dintre Dunăre și M. Neagră. Chiar dacă nu dispunem de amănunte privind localizarea sau sistemul ei de organizare, datele consemnate de Herodot,² permit

¹ K. Marx, *Forme premergătoare producției capitaliste*, ESPL, București, 1956, p. 15.
² *Istorie*, IV, 93.

totuși să se vorbească de existența, forța și caracterul acesteia. Ar apărea deci cu totul firesc să admitem că îndrăzneala geților de a se opune armatei lui Darius I se întemeia pe o anumită unitate a lor, dar și pe un minimum de organizare militară și politică. Dacă luăm în considerație forța și proporția armatei persane rămâne să apreciem că opoziția getică trebuie să se fi ridicat la nivelul puterii unei uniuni de triburi. Descoperirile arheologice vin să ateste și existența unei formațiuni similare pentru aceeași perioadă, însă, în părțile de nord-est ale Daciei. Avem în vedere impunătorul complex traco-getic fortificat, datînd din sec. VI—III î.e.n. de la Stîncești-Botoșani³. Un astfel de complex de apărare, locuire și de refugiu, care ocupa o suprafață de 50 ha, delimitat cu valuri și șanțuri, documentează apariția fenomenului de teritorializare a unei formațiuni politice locale. Nevoia încheșării de triburi și uniuni de triburi înrudite este secundată de „contopirea teritoriilor care le aparțin într-un teritoriu comun. Șeful militar al comunității, rex, basileus... devine un funcționar indispensabil și permanent”.⁴ Astfel, la Stîncești s-ar putea vorbi de un centru politico-administrativ, rezidență a unei căpetenii a autohtonilor, cele două cetăți servind în egală măsură și ca loc de refugiu pentru populația traco-getică din așezările rurale învecinate.

Secolele IV—III î.e.n. reprezintă etapa în care formațiunile getice se delimitează istoricește mai precis. Acum începe să se evidențieze din ce în ce mai mult structura lor organizatorică și să se desprindă mai clar funcțiile social-economice și politice din cadrul acestora. În această ordine de idei ne prevalăm de unele informații transmise de Justinus⁵ în legătură cu încercarea sciților conduși de Atheas, între 342—338 î.e.n. de a pătrunde în Dobrogea. Ajungînd la Dunăre acesta a întâmpinat rezistența unui rege al istrianilor. Detaliul respectiv ne îngăduie să presupunem că imixtiunea sciților lui Atheas s-a petrecut într-un teritoriu organizat peste care stăpînea anonimul rege, iar forța militară opusă de geți i-a obligat pe sciți să solicite intervenția lui Filip II regele Macedoniei. În ceea ce privește pe anonimul „rex istrianorum” se apreciază că el este un șef militar al unei uniuni de triburi locale dintr-o regiune riverană Dunării.⁶ Dovezile de care dispunem fac tot mai plauzibilă situarea acestei formațiuni în zona nord-dobrogeană. În sprijinul acestei ipoteze ne bazăm pe unele descoperiri arheologice din sec. IV î.e.n., aspectul cultural Murighiol, necropolele de la Telița și Enisala, așezarea fortificată de la Beștepe, precum și mormîntul de la Agighiol. Inventarul și tehnica de construcție a mormîntului „princiar” de la Agighiol constituie argumente de natură să indice că ar fi aparținut unei căpetenii traco-getice, foarte probabil șefului unei uniuni de triburi getice din prima jumătate a sec. IV î.e.n. Documente, de data aceasta de natură strict numis-

³ A. C. Florescu și S. Rață, *Complexul de cetăți traco-getice (sec. VI—III î.e.n.) de la Stîncești-Botoșani*, în „Studii și materiale”, Suceava, I, 1969, p. 9—18; A. C. Florescu, *Unele considerațiuni asupra cetăților traco-getice (Hallstattiene) din mileniul I î.e.n. de pe teritoriul Moldovei*, în „Cercetări istorice”, Iași, 2, 1971, p. 103—113.

⁴ Fr. Engels, *Originea familiei a proprietății private și a statului*, Editura Politică, București, 1961, p. 165.

⁵ Trogus Pompeius, *Istoria lui Filip*, IX, 2, 1—2.

⁶ Vasile Pârvan, *Getica*, 1926, p. 51—55; Radu Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, 1938, p. 73; D. M. Pippidi, *DID*, I, p. 213 și urm.

matică (Somova și Mihai Viteazu), vin și ele să ateste tot pentru nordul Dobrogei, existența unui basileu local cu numele de Moskon (sec. III î.e.n.)⁷. Nu este lipsită de însemnătate împrejurarea că un dinast local, de origine traco-getică, bate monedă după model elenistic, adăugînd numelui său și titulatura de basileus. Mai concludent ni se pare că în aceleași limite teritoriale, la interval numai de un secol de la prima mențiune a anonimului „rex istrianorum”, titulatura este menținută „de jure” și în cazul lui Moskon. Faptul ca atare demonstrează nu numai existența aceleiași forme de organizare politică, dar indică totodată și o diferențiere social-politică în cadrul societății getice. Utilizarea unor asemenea titlaturi, nu de circumstanță, pe care le întîlnim începînd din sec. IV î.e.n., nu sînt deloc întîmplătoare; în general ele sugerează existența unei societăți deja împărțită în niveluri de statute diferențiate, cu vîrfuri conducătoare, aristocrație și oameni de rînd, așa cum rezultă parțial și ceva mai tîrziu din informațiile datorate lui Dio Cassius și Iordanes.

O altă zonă, pentru care dispunem de surse la fel de valoroase și variate referitoare la existența la geto-daci a unor forme de organizare unional tribală se situează la nord de Dunăre între Buzău și Siretul inferior, urcînd pînă la podișul central moldovenesc. Tezaurul princiar descoperit la Băiceni, com. Cucuteni (jud. Iași) datat în sec. IV î.e.n., cetățile fortificate de la Cotnari, Moșna, Brăhășești și Arsura se constituie în temeinice probe în sprijinul problemei puse. Geții din această regiune au intrat și ei destul de timpuriu în contact cu lumea grecească vestpontică. Datorită acestei situații unele izvoare scrise au înregistrat o serie de date deosebit de semnificative, din care decurge că în a doua jumătate a sec. IV î.e.n. geții de la Dunărea de Jos (Sudul Basarabiei sau al Moldovei) s-au impus ca o putere politico-militară care va cauza dezastrul armatei conduse de Zopyrion pe drumul de întoarcere din campania întreprinsă de acesta de-a lungul țărmlui de nord al Mării Negre.⁸ Pentru secolele III—II î.e.n. două documente epigrafice — decrete onorifice — descoperite la Histria vorbesc de căpeteniile getice — regii — Zalmodegikos și Rhemaxos⁹, din această regiune și de raporturile lor politico-economice cu Histria precum și de ajutorul militar acordat de regele Rhemaxos histrienilor. Este posibil ca dinastul să fi dispus liber de armata sa în funcție de nevoie, din textul epigrafei reieșind că prerogative similare deținea probabil și fiul acestuia. Termenii ipotetici în care punem problema indică o ascendență a puterii funcției „regale” în

⁷ C. Preda, *Monede de un tip necunoscut provenind din Dobrogea*, în „SCIV”, 15, 1964, 3, p. 401—410.

⁸ Trogus Pompeius, *op. cit.*, XII, 2, 16—17; XXXVII, 3, 2; Curtius Rufus, *Istoria lui Alexandru cel Mare Macedoneanul*, X, 1, 44; Macrobius, *Saturnale*, I, 11, 33; D. M. Pippidi, *Din istoria Dobrogei*, I, 215; A. Suceveanu, *O ipoteză despre Zopyrion*, „SCIV”, 17, 1966, 4, p. 635—644; VI. Iliescu, *Expediția strategului Zopyrion la Dunărea de jos*, în „Pontica”, IV, 1971, p. 57—73.

⁹ D. M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967, p. 167—185; 186—217; I. I. Russu, *Zoltes și Rhemaxos*, în „Apulum”, VI, 1967, p. 123—144; H. Dai-covicu, „Regatul” lui Rhemaxos, în „AMN”, IV, 1967, p. 445—447; C. Preda și Gh. Constantinescu, *Geții dintre Siretul inferior și riul Buzău în lumina descoperirii monetare de la Dumbrăveni (jud. Vrancea)*, în „SCN”, IV, 1968, p. 39—45; C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, p. 269—270.

această perioadă. Dacă raportăm această situație la alte episoade cunoscute în istoria politică a geto-dacilor și anume la momentul Dromichaites, rezultă că autoritatea lui Rhemaxos asupra supușilor săi se situa la un nivel superior, în timp ce, Dromichaites apare privat de autonomia politică deplină în cadrul sistemului organizării democrației militare. Poziția lui Rhemaxos este asemănătoare, în schimb, cu aceea a regelui Oroles care se impune prin prestigiul său în fața dacilor, uzînd de dreptul de a-i constrînge ori de a le ridica pedepsele, după cum ne îngăduie textul să presupunem¹⁰, fără o consultare prealabilă a vreunui alt organism căruia să-i fie subordonat. De asemenea, anumite categorii de descoperiri arheologice și numismatice grupate în această zonă (sudul Moldovei și nord-estul Munteniei) fac dovada unei categorii sociale tot mai interesate în relațiile de schimb cu orașele grecești. Aci s-au concentrat produse ceramice, obiecte și monede grecești, în special emisiuni histriene. Ele probează orientarea și influența Histriei către Moldova, care ar putea fi considerată ca unul din principalele debușee ale produselor elenice și elenistice.

O importanță deosebită pentru problema tratată o are monetăria cu caracter local. Pe baza cercetărilor numismatice geto-dacice s-a arătat că fiecare tip monetar aparține unei comunități unional tribale. Situația este clară pentru perioadă cuprinsă între mijlocul sec. II și primele decenii ale sec. I î.e.n. Aria de răspîndire a unui tip monetar definește pe de o parte unitatea economică și social-politică, iar pe de altă parte marchează și limitele teritoriale ale acesteia. Tipurile monetare Dumbrăveni și Inotești — Răcoasa,¹¹ caracteristice părții de nord-est a Munteniei și sudului Moldovei ar corespunde formațiunii unional-tribale a siensilor, pomeniți de Ptolemeu și pe care îi putem socoti succesorii geților din vremea lui Zalmodegikos și Rhemaxos.

Forța și coeziunea geților din stînga Dunării se va face simțită mai mult începînd din a doua jumătate a sec. IV î.e.n și primele decade ale veacului următor cu prilejul unor atacuri din afară, împotriva geților, în fruntea cărora aflăm pe Alexandru cel Mare și Lysimach.

În condițiile conflictelor dintre geți și macedoneni, din relatările autorilor antichi Strabon, Diodor din Sicilia, Arian și alții, rezultă prezența uneia și aceleiași formațiuni unional-tribale a geților în Cîmpia Munteană, ceva mai ștearsă în a doua jumătate a sec. IV î.e.n. (documentată literar cu prilejul campaniei lui Alexandru cel Mare din 335 î.e.n.) și mult mai bine organizată din punct de vedere politic și militar în vremea lui Dromichaites. Începuturile acestei formațiuni pot fi situate chiar mai devreme, la sfîrșitul sec. V î.e.n. și prima jumătate a sec. IV î.e.n., cînd geții încep să se remarce din plin pe plan economic și cultural. Datele arheologice de care dispunem vin să confirme conținutul știrilor scrise și să indice astfel saltul pe care l-au realizat geții în evoluția lor firească spre o etapă calitativ nouă. Începuturile acestei noi perioade sînt documentate arheologic între sfîrșitul sec. V și mijlocul sec. IV î.e.n. prin grupul cultural de tip Alexandria — Zimnicea — Bălănești, ce se caracterizează prin extinderea ceramicii lucrate cu

¹⁰ Trogus Pompeius, *op. cit.*, XXXII, 3, 16.

¹¹ C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, p. 247—270; 427—428; 431.

roata și a influenței grecești și sud-tracice. În etapa următoare, a doua jumătate a sec. IV și primele decenii ale sec. III î.e.n. numărul așezărilor sporște, iar locuirea este mai intensă. Sînt de menționat în acest sens stațiunile de la Zimnicea, Albești, Orbeasca, Hotarele — Scărișoara, Curcani, Grădiștea (unele din ele fortificate), precum și necropolele de tip Murighiol de la Slobozia, Spanțov și altele. Dezvoltarea economiei înregistrează într-adevăr progrese sensibile ajungîndu-se la obținerea unui surplus de produse care este destinat schimbului. Astfel regiunile carpato-danubiene sînt prinse în circuitul relațiilor economice, mai strînse cu lumea sud-tracică și greco-macedoneană. Amfore, ceramică de lux, diverse obiecte, monede grecești și emisiuni monetare ale regilor macedoneni ilustrează potențialul economic ridicat al autohtonilor. Apare evident că „fără o anumită densitate a populației structura politică nu se poate afirma, organizarea administrativă este irealizabilă și dezvoltarea economico-culturală de neconceput”.¹²

Conexarea celor de mai sus la cifrele păstrate în însemnările lui Arrian¹³, fără îndoială exagerate, privind forța militară ridicată de geți în 335 î.e.n., ne îndreptățește să ne pronunțăm cel puțin provizoriu și numai în termeni absolut generali, că densitatea populației în această zonă nu era deloc neglijabilă. Fenomenul de creștere demografică manifestat între sec. IV—III, dar mai ales între sec. II—I î.e.n. nu poate fi evaluat cantitativ, însă urmările lui sînt marcate prin înmulțirea sensibilă a așezărilor.

Datele numismatice obținute din studierea monedelor locale de tip Virteju-București la care asociem o vastă documentație arheologică sînt indicii de natură să elimine orice dubiu referitor la ființarea în partea centrală a Munteniei a uneia dintre cele mai importante formațiuni prestatale ale geților. Teritoriul acesteia se limitează între Dunăre, Carpați, Ialomița la est și Vedea la vest. Investigațiile arheologice din 213¹⁴ localități (cele mai numeroase datînd din sec. II—I î.e.n.) au scos la iveală așezări simple, fortificate, de tip dava (Brăilița, Bragadiru, Căscioarele, Cernica, Chirnogi, Tînganu, Tinosul, Piscul Crăsani, Cetățeni, Cîrlomănești, Pietroasele-Gruiu Dării, din care cea mai importantă este cea de la Popești). Conținutul material al acestei perioade întregit și cu produse ceramice, obiecte și monede (de factură locală și de import), tezaur de argint (Merii Goala, Herestrău, Coada Malului, Rociu ș.a.), necropole și morminte tumulare (Lăceni, Orbeasca de Sus, Popești-Novaci) ni-i prezintă pe geții din această zonă ca o unitate politică cu o structură socială și cu o viață economică dezvoltată, cu relații de schimb cu lumea elenistică și traco-getică din sud, dar și sprijinită pe o tradiție și o continuitate de viață politică organizată, întrucît în această formațiune putem vedea pe descendenții geților din sec. IV î.e.n. și din vremea lui Dromichaites. După unele păreri, geții creatori ai monedelor de tip Virteju-București pot fi identificați cu piefigii¹⁵ pomeniți de geograful alexandrin.

¹² M. Reinhard, *Histoire et démographie*, în „Revue historique”, t. 203, 1960, p. 194.

¹³ *Expediția lui Alexandru*, I, 3, 5.

¹⁴ Mioara Turcu, *Geto-dacii din Cimpia Munteniei*, București, 1979, p. 40.

¹⁵ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 249; C. Preda, *op. cit.*, p. 431.

Pentru zona de sud-vest a Daciei corespunzătoare Olteniei de astăzi, din păcate, izvoarele scrise nu lasă posibilitatea să întrevădem prezența vreunei organizații social-politice. Totuși documentația de care dispunem, în exclusivitate arheologică și numismatică, permite nu numai să se pună problema, dar să se și localizeze o asemenea formațiune. Deși în această parte a țării cercetările nu credem că au epuizat tot ceea ce trebuia explorat, totuși pînă în prezent se cunosc aci 70 de așezări (Brebeni, Ipoțești, Slatina, Priseaca, Scornicești, Băbeni, Mihăiești-Buleta, Cozia-Veche Alimpești, Bobaița, Virtu, Sprincenata, Belcinu-Calopăr, Mărgăritești, Morunglav, Bucovăț, Coșofenii din Dos etc., cel mai important fiind centrul de la Ocnitza-Cosota, jud. Vâlcea), tipologic și cu inventare identice celor descoperite în restul lumii geto-dacice.

Descoperirile monetare au indicat că imitațiile de tip Aninoasa-Dobrești reprezintă pentru sec. II—I î.e.n. singura categorie de emisiuni monetare locale din Oltenia.¹⁶ Caracterul general al monedelor, aria de răspîndire și raportul lor cronologic și zonal cu așezările getice din acest spațiu au îngăduit să se întrevadă în spatele acestor emisiuni o distinctă organizare politico-socială a buridavensilor cu centre rezidiale, economice și politice și religioase (Ocnitza-Buridava)¹⁷. Totodată tezaurele și piesele de aur și argint (Porțile de Fier, Craiova, Poroina) indică pe purtătorii și pe cei ce au tezaurizat atari valori, dar îi și implică ca factori sociali și politici în structura societății.

În laconica însemnare păstrată la Justinus este menționat Oroles, ca rege al dacilor. Autorul relatează că Oroles îi pedepsește pe daci pentru că nu luptaseră cu succes împotriva bastarnilor, sancțiunea fiindu-le ridicată numai după ce dacii reușesc „prin vitejie să șteargă rușinea pe care și-o atrăseseră din războiul de mai înainte”¹⁸. În acest context titulatura regelui reprezintă garanția dovedirii unei formațiuni locale a dacilor în jurul anului 200 î.e.n., localizată mai probabil în sud-estul Transilvaniei.

Un aspect pe care dorim să-l subliniem este cel al continuării procesului consolidării puterii regale validat prin creșterea valorilor funcției exercitate de Oroles asupra supușilor săi. Acest fapt poate fi considerat ca premisă a fenomenului întăririi puterii regalității din sec. I î.e.n.

La același autor avem o succintă notă privitoare la creșterea puterii dacilor sub regele Rubobostes¹⁹. Fără îndoială că avem în față o situație legată tot de teritoriul intracarpatic. Unii istorici și filologi moderni au văzut în Rubobostes o corupțelă a numelui lui Burebista și au introdus în text forma Burobosten, alții îl consideră însă identic cu Oroles²⁰. În ce parte anume a Transilvaniei s-a întins stăpînirea acestui dinast rămîne încă o problemă deschisă. Aceeași incertitudine prezintă fixarea în timp a date-

¹⁶ C. Preda, *op. cit.*, p. 274—288.

¹⁷ Vasile Pârvan, *op. cit.*, *loc. cit.*; C. Preda, *op. cit.*, p. 431.

¹⁸ *Op. cit.*, XXXII, 3, 16.

¹⁹ Prologul cărții a XXXII-a.

²⁰ C. Daicoviciu, *Noi contribuții la problema statului dac*, în „SCIV”, VI, 1955, 1—2, p. 50; idem, *Rubobostes=Burebistas?*, în „AMN”, VI, 1969, p. 459—463; I. Glodariu, *Bemerkungen über einen Dakerkönig*, în „AMN”, VII, 1970, p. 501—505.

lor furnizate de izvor. Cei mai mulți istorici propun ipotetic sfârșitul sec. III și începutul sec. II î.e.n. În pofida neclarităților existente, un fapt rămîne în afara oricărei îndoieli că pe teritoriul Daciei intramontane a existat o formă distinctă de organizare politică. Ne este îngăduit să apreciem acest lucru și grație descoperirilor monetare locale emise după 150 și pînă în primele două, trei decenii ale sec. I î.e.n., care deși prezintă mai multe tipuri — Aiud — Cugir, Rădulești-Hunedoara, Toc-Chereluș și Petelea, alcătuesc o unitate atît ca stil și circulație, cît și ca tehnică monetară. Probabil cele patru triburi, dovedite de cele patru tipuri monetare, continuă încă să mai păstreze ceva din autoritatea pe care o avuseseră anterior. Ele erau însă constrînse tot mai mult spre centralizare nu numai ca urmare a evoluției interne firești, ci și datorită celților aflați în vecinătate²¹. Descoperirile monetare concentrate în partea de sud a Transilvaniei, cu precădere de-a lungul Mureșului, coroborate cu cele arheologice (așezări — Pecica, Cîmpuri Surduc, Deva, Cucuiș, Șeica Mică, Sighișoara, Ghindari, Porumbenii Mari, Odorheiul Secuiesc, Zetea ș.a.;²² tezaure și obiecte de argint — Sălișteea, Mediaș, Senereuș, com. Bălușeri, Sîncrăieni, Slimnic, Surcea, Șaes etc.²³), indică dezvoltarea în această zonă a unui important centru economic și politic al dacilor racatensi sau ratacensi. El apare ca un centru al rezistenței locale împotriva celților stabiliți în nordul și vestul Daciei și nu este exclus ca „incrementa Dacorum per Rubobosten regem“ să fie o reflectare a acestei situații în textul păstrat la Justinus.

Pe temeiul știrilor literare și epigrafice, al datelor arheologice, și al celor numismatice am încercat să distingem cîteva din formațiunile politice din epoca premergătoare lui Burebista, pe care le-am considerat a se situa în rîndul uniunilor de triburi, așa cum se apreciază aproape în mod unanim în istoriografia românească actuală. Desigur, sensul ce se acordă denumirii de „uniune de triburi“ pentru acest interval de timp ar putea fi sinonim celui de „formațiune politică prestatală“ și nu are nimic de-a face cu cel care se referă la organismele unional-tribale specifice orînduirii comunei primitive.

La geto-daci, tendința accentuată de extindere și de organizare internă a acestor formațiuni politice se reflectă destul de limpede în izvoarele antice, atît în cele scrise, cît și în cele arheologice și numismatice. Mai întîi merită să fie remarcați acei basilei recunoscuți ca atare de scriitorii antici, purtînd semne distinctive și fiind tezaurizatori de valori materiale, după cum rezultă din descoperirile arheologice. Rolul lor trebuie să fi fost mult mai mare decît al unor simpli șefi militari. Ei se impuneau prin poziție și

²¹ C. Preda, *op. cit.*, p. 429.

²² Fl. Preda, *Așezări fortificate la geto-daci*, în „Analele Universității București“, *Istorie*, anul XXVIII, 1979, p. 71—82, vezi harta.

²³ Liviu Marghitan, *Tezaure de argint dacice*, Catalog, București, 1976, p. 69—71, vezi harta.

funcție, atât în fața semenilor lor, cât și în raporturile cu vecinii și dispuneau de autoritate deplină, fiind foarte probabil și păstrători ai întregii bogății a comunității.

Formațiunile politice geto-dace de genul uniunilor de triburi se prezintă, după cum o dovedesc descoperirile numismatice și unele particularități ale culturii materiale destul de unitare, delimitate regional și cu o economie proprie. Ele au, pentru sec. II î.e.n., monetărie proprie, dar continuă să folosească în egală măsură și moneda străină. Toate acestea indică un anumit grad de organizare și o structură social-politică și economică relativ bine conturată.

Având în vedere, probabil, tocmai aceste constatări și realități se atribuie acestor formațiuni politice un caracter statal. O astfel de apreciere ar părea justificată, atîta vreme cît în fruntea acestor organisme este pomenit un conducător cu titlu de basileu. S-ar părea că nimic nu ne împiedică să vorbim de un regat al lui Dromichaïtes sau ale celorlalți regi geto-daci menționați de izvoarele scrise. Problema se pune totuși atunci cînd încercăm să explicăm sensul și conținutul noțiunii de stat sau de regat în această vreme.

Termenul este pretențios, dar folosirea lui cu precizările de rigoare nu poate fi exclusă. Prin aceasta nu vrem să spunem că terminologia de „uniune de triburi” se dovedește a fi mai adecvată situației. Găsirea unei formule care să se situeze între denumirea de stat-regat și aceea de uniune de triburi ar înlătura astfel de ezitări și chiar eventuale confuzii. Aceasta nu poate fi decît generală și convențională, necesitînd precizări ca și primele două situate la extreme. După cît se pare, va fi destul de dificil să se evite din astfel de etichetări termenul de „unional-tribal” și să se adopte cel de „stat” sau „statal”, mult mai pretențios prin conținutul său. Este posibil ca denumirea de „formațiune politico-militară unional-tribală” să fie mai aproape de realitățile societății geto-dace dinaintea lui Burebista.

Unirea principalelor formațiuni politice de către Burebista a dus la crearea primului stat-regat al geto-dacilor, care a însemnat ștergerea hotarelor, fie ele și convenționale ale uniunilor de triburi și înlăturarea basileilor regionali prin impunerea unei autorități unice. Se cuvine să subliniem că depășirea stadiului fărîmîțării politice și realizarea statului unitar se datorează nu numai unor cauze strîns legate de structura intimă a societății locale, ci și împrejurărilor externe favorabile. Pe de o parte, romanii așezați deja în Peninsula Balcanică aveau de înfruntat coaliția antiromană organizată de Mithridates al VI-lea Eupator, pe de altă parte, la Roma se manifestau grave frămîntări sociale în prima jumătate a sec. I î.e.n. Astfel condițiile interne, în toată complexitatea lor, conjugate cu cele externe au înlesnit făurirea acelei *μεγάλην ἀρχήν* de care vorbește Strabon²⁴. Constituirea unei asemenea formațiuni statale a reprezentat, fără îndoială, punctul culminant atins pînă atunci de societatea geto-dacă în organizarea sa social-politică. Statul lui Burebista reprezenta în mare măsură o rînduială total diferită de bine cunoscuta formă clasică. Aceasta nu avea caracterul statelor sclavagiste și în bună măsură nici pe a regatelor elenistice. În unele privințe el păstra structura și caracterul formațiunilor unional-tribale anterioare, dar prezenta și

²⁴ *Geografia*, VII, 3, 11 (c. 304)

elemente superioare, tipice regatelor elenistice. Economia regatului său crescuse și îmbrăcase forme superioare și unitare de dezvoltare. Chiar dacă monetăria locală din Dacia nu dispunea de emisiuni cu chipul lui Burebista, aceasta devenise, prin adoptarea, ca model, a denarului roman republican, o monetărie unică pentru întreg statul lui Burebista.

Dacă sub anumite raporturi, cum sînt cele amintite aci Dacia din această vreme se ridică la nivelul regatelor elenistice, în alte privințe aceasta păstra încă unele elemente ale vechii structuri. Îmbinarea celor două categorii de elemente imprimă statului din timpul lui Burebista un caracter aparte, specific lumii nesclavagiste, situat nu numai la granița lumii clasice greco-romane, ci și la limita a două orînduiri sociale. În astfel de condiții este firesc ca Dacia să se înscrie într-o formă de organizare specifică acestei perioade de tranziție, găsimu-și analogii chiar în lumea tracică, cu statul întemeiat de odriși.

Sprijiuit pe o puternică unitate etnică, de civilizație și de limbă, statul geto-dacilor s-a afirmat ca o puternică forță politică și militară a antichității dispunînd de cel mai vast teritoriu cunoscut în istoria statelor de pe teritoriul țării noastre. Fără îndoială că o altă trăsătură esențială a statului o constituie caracterul militar și teocratic al acestuia.

Ceea ce merită să fie reținut însă din cele expuse mai sus este în primul rînd încercarea noastră de a vedea în statul independent al geto-dacilor din sec. I î.e.n. rezultatul firesc al unei îndelungi și ritmice dezvoltări a societății geto-dacice, ce poate fi urmărită pe parcursul a mai bine de o jumătate de mileniu. Uniunile de triburi geto-dace din sec. VI—II î.e.n. ajung să se dezvolte și să se întărească treptat, să îmbrace forme de organizare mai unitare și evaluate, ajungînd în pragul sec. I î.e.n., mici „regate” cu tendința permanentă de extindere și întărire. Una din aceste formațiuni politice, desigur cea mai mare și mai puternică, foarte probabil cea dintre Dunăre și Carpați, îi va da posibilitatea lui Burebista să treacă la unificarea geto-dacilor și la crearea primului lor stat, remarcabilă și temerară operă ce a făcut din Dacia una din cele mai mari puteri în sud-estul Europei, iar realizatorului ei i-a adus înalta recunoaștere de „cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia”.